

Випадки із практики

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКУ ТА ДИСТАНЦІЇ ПОСТРІЛУ ІЗ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЗА УМОВИ НАЯВНОСТІ ПЕРЕШКОДИ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ОБСТАНОВКИ І ОБСТАВИН ПОДІЇ

Михайленко О.В.

Київське міське бюро судово-медичної експертизи

Із обставин справи відомо, що: «... Громадянин Л. зустрівся зі своїм рідним братом. В процесі спілкування гр. Л почав пред'являти претензії особистого і матеріального характеру до рідного брата, у зв'язку з чим, між ними склалися неприємні відносини. Перебуваючи у приміщенні квартири, приблизно о 14.25 годин, гр. Л., на ґрунті виниклих неприємних відносин, під час сварки і бійки з рідним братом, став наносити останньому удари руками в ділянки голови, поваливши його на підлогу. Після чого гр. Л. схопив вогнепальну зброю - пістолет-револьвер, що знаходився в квартирі і умисно пострілом з вказаної зброї наніс смертельне поранення в голову потерпілому. Будучи допитаним у справі як обвинувачений гр. Л. свою вину в інкримінованому йому злочині не визнав і показав, що між ним та братом виникла сварка на ґрунті особистих неприємних відносин, в процесі якої його брат намагався вистрелити в нього з пістолета, після чого між ними виникла бійка, в процесі якої він повалив брата на підлогу і став викручувати пістолет з рук останнього в напрямок голови брата і зробив постріл, в результаті якого брат помер. Після чого він вийшов на сходинок у клітину і зробив другий постріл, щоб сусіди звернули на нього увагу, оскільки ті не хотіли відкривати двері для надання йому допомоги...».

Нами був складений «Висновок експерта», в синтезуючій частині якого зазначено наступне. «...При дослідженні трупа виявлене одне вогнепальне сліпе кульове проникаюче вогнепальне поранення голови з вхідною вогнепальною раною, що розташована в лобній ділянці зліва, від якої у напрямку спереду назад, дещо зверху вниз і дещо зліва на право відходить рановий канал з ушкодженням по його ходу м'яких тканин даної анатомічної ділянки, кісток скеліття та основи черепа, оболонок та тканини головного мозку (*поліус лівої лобної частки, лівий боковий шлуночок, базальна поверхня потиличної частки, ліва півкуля мозочку*), та з розташуванням протягом ранового каналу множинних дрібних скалок деревини. Рановий канал сліпо закінчувався двома сторонніми тілами з металу сірого кольору. Вогнепальне поранення голови утворилось внаслідок пострілу з вогнепальної зброї, патрон якої був споряджений двома снарядами (*дві кулі з металу сірого кольору*). На шкірі обличчя (*навколо вхідної вогнепальної рани*) були виявлені нашарування дрібних скалок деревини, а також відмічалось нашарування скалок дерева на поверхні саден, що розташовувались на кінчику носа, на рівні хвоста лівої брови, в ділянці внутрішнього кута правого ока. При дослідженні клаптя шкіри

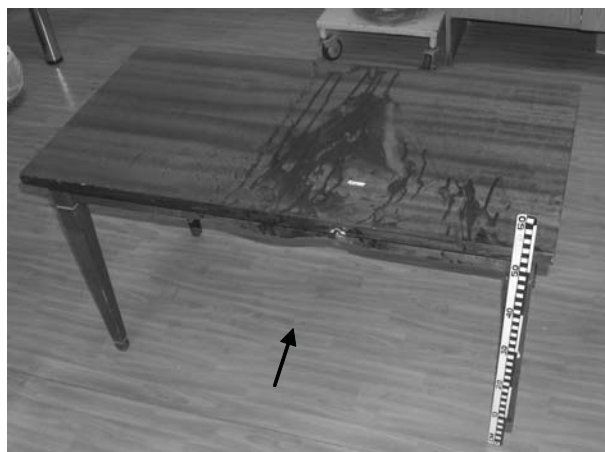
та фрагменту скеліття черепа від трупа в медико-криміналістичному відділенні бюро була виявлена одна вхідна вогнепальна рана та вхідне вогнепальне ушкодження фрагменту лобної кістки, які спричинені пострілом з вогнепальної зброї. Ознак, даних, які б вказували на постріл з близької дистанції не було виявлено. Враховуючи наявність навколо вхідної вогнепальної рани саден, які виникли від дії скалок деревини, а також наявність скалок деревини по ходу ранового каналу та враховуючи відсутність навколо рани додаткових факторів пострілу (*ознак дії полум'я пострілу, порохових газів, кіптяви та порошків*), слід вважати, що постріл в потерпілого був проведений через перешкоду з дерева, скалки якого діяли як вторинні снаряди. В момент пострілу потерпілий був звернений обличчям до напрямку дії вогнепального снаряду (*куль*). Встановити дистанцію пострілу в перешкоду, можливо при наданні у відділення судово-медичної криміналістики самої перешкоди - предмету, через який відбувся постріл в потерпілого. Встановити відстань пострілу в перешкоду буде можливо при проведенні серії експериментальних пострілів з конкретного екземпляру вогнепальної зброї, набоями які були використані при проведенні пострілу в потерпілого.

Надати відповідь на питання - чи могло бути утворене вогнепальне поранення, виявлене у трупа, відповідно до показів обвинуваченого гр. Л., отриманих при допитах і відтвореннях обстановки і обставин події, чи при інших обставинах, буде можливо лише після дослідження самої перешкоди, а також після встановлення відстані пострілу в перешкоду...».

На дослідження був наданий дерев'яний **журнальний стіл** промислового виготовлення. На верхній поверхні столешні визначались нашарування підсохлої крові переважно у вигляді поперечно розташованих плям невизначеної форми, подовжених патьоків, а також дрібних бризок, які мали форму «знаків оклику», які розташовані праворуч від пошкодження на краю столешні (мал. 1). Вказані патьоки проходили у напрямку від одного краю столешні до протилежного. Загальний розмір нашарувань крові 70 x 50 см. Нашарування підсохлої крові також визначалось на планці каркасної рамки стола, що розташована під столешнею, відповідно до меж вище згаданих слідів (мал. 1).

На одній з крайових поверхонь столешні, по нижньому краю розташовувалось пошкодження деревини, яке мало вигляд півкола, відкритого до низу. Діаметр закруглення становив біля 1 см, глибина пошкодження планки - 0,7 см. Саме пошкодження проходило у напрямку зверху - до низу, з переду - назад та зліва – направо (мал.2).

На відстані 2,2 см донизу та вправо від зазначеного крайового пошкодження столешні, відповідно до ходу осі пошкодження, на зовнішній поверхні каркасної планки столешні мало місце наскрізне пошкодження неправильно овальної форми, довжинник якого відповідав напрямку розповсюдження осі пошкодження на столешні, розміром 1,5 x 1 см (мал. 3). З внутрішньої поверхні каркасної планки стола, відповідно до пошкодження, був розташований дефект поверхні деревини планки розміром 7,2 x 1,8см.

Мал. 1. Зовнішній вигляд наданого на експертизу журнального стола з патьоками крові на столешні та його бокової поверхні з пошкодженнями

Мал. 2. Пошкодження нижнього краю крайової поверхні столешні

Мал. 3. Наскрізне пошкодження на зовнішній поверхні каркасної планки столешні

Мал. 4. Зовнішній вигляд правої поверхні револьверу серії ИГ № 329.

На експертизу був наданий **револьвер серії ИГ № 329**. На стволі револьвера розташовується пристрій, призначений для зниження рівня звуку пострілу (мал. 4).

Пристрій призначений для зниження рівня звуку пострілу виготовлений кустарним способом з легкосплавного металу білого кольору. Довжина пристрою 17,2 см, зовнішній діаметр 5 см. На торцевій поверхні пристрою міститься вихідний отвір діаметром 9,5 см (мал. 5). На верхній поверхні

(відповідно до розташування його на револьвері) міститься прицільний пристрій. Протягом майже всієї поверхні пристрою призначеного для зниження рівня звуку пострілу вбачаються нашарування підсохлої крові у вигляді невизначеної форми мазків та помарок.

Мал. 5. Зовнішній вигляд торцевої (вихідної) частини пристрою зниження рівня звуку, який розташований на револьвері серії ИГ № 329.

Мал. 6. Зовнішній вигляд правої та лівої поверхонь револьверу серії ЯЗ № 612.

Також на експертизу був наданий **револьвер ЯЗ № 612** (мал. 6). На нижній поверхні ствола револьвера, відходячи на довжину 1,1 см від дульного зрізу, міститься наскрізний фрезевий пропил ствола,

шириною 0,45 см, який переходить на край ствола зброї, при цьому сформований дефект нижнього краю дульного зрізу каналу ствола, шириною як і сам пропил 0,45 см (мал. 7,8).

Мал. 7. Зовнішній вигляд дульного зрізу револьверу серії ЯЗ № 612.

Мал. 8. Фрезевий пропил, що розташований на нижній поверхні ствола револьверу серії ЯЗ № 612.

Встановлення дистанції пострілу в наданий на експертизу журнальний стіл.

З метою виявлення наявності нашарувань, які поглинають промені інфрачервоного спектру світла, журнальний стіл був досліджений в інфрачервоній ділянці спектру світла за допомогою телекамери «CCD В/В Camera Model: МТС – 5С23В», матриця якої чутлива до інфрачервоних променів. Журнальний стіл освітлювався лампами накаливання (2x100W) з використанням інфрачервоного світлофільтра ІКС-1. При цьому, будь-яких ділянок поглинання променів інфрачервоного спектру світла на досліджуваному журнальному столі не виявлено, окрім ділянок, на яких розташовані нашарування крові.

З метою виявлення на журнальному столі нашарувань та включень, які можуть люмінесцювати в ультрафіолетових променях (мастильні матеріали) був проведений огляд журнального стола з застосуванням ультрафіолетового випромінювача UV-400 «Spectroline», довжина хвиль випромінювання якого 320-400 нм та з запираючим світлофільтром ЖС-18. При цьому будь-якого світіння, або поглинання ультрафіолетових променів, характерного для нашарування вказаних матеріалів не виявлено.

Дослідження на порох проведене з метою встановлення наявності на поверхні краю столешні та на поверхні планки каркасної рамки часток незгорілих порохин. При огляді зазначених поверхонь, нашарувань часток, які б були схожі на частки незгорілих порохин, не виявлено.

Для встановлення наявності металізації сполуками сурми, міді, нікелю, свинцю, заліза в ділянці пошкодження журнального столика був застосований метод кольорових відбитків, згідно до методичного листа «Об использовании метода цветных отпечатков на объектах судебно-медицинской экспертизы»,

Москва, 1968 р.

На отриманих контактограмах з ділянок досліджуваних пошкоджень виявлене забарвлення, що є характерним для наявності сполук сурми, а також міді, свинцю та заліза.

З наданих матеріалів кримінальної справи були відібрані фотографії журнального стола, які були зроблені під час огляду місця події - загальний вигляд пошкодження на боковій планці столу (із зовнішньої сторони), що був розташований над головою трупа та детальний вид краю столешні журнального стола, на яких навколо пошкоджень столешні та планки каркасної рамки вбачаються інтенсивні нашарування сірого кольору. Вказані нашарування мають вигляд неправильного півкола, нижня половина не відбилася, через брак поверхні крайової частини столешні. Краї ділянки нашарування нерівні та помірно чіткі. Від верхньо-лівого краю зазначеної ділянки нашарування кіптяви, приблизно на позначку 1 умовного циферблату годинника, відходить аналогічного кольору подовжений елемент з більш інтенсивним забарвленням в центрі, який виходить за межу вище вказаної ділянки та теж переривається на верхньому краю столешні (мал. 9 а). Нашарування кіптяви на планці каркасної рамки, що розташована під нижнім краєм столешні, має вигляд майже безконтурного, пилоподібного утворення, яке більш контрастно виглядає на краях вхідного отвору наскрізного пошкодження деревини планки, протягом стінок його каналу та на сколах скалок в ділянці вихідного вогнепального отвору планки каркасної рамки стола (мал. 9 б). Зазначені ділянки нашарування речовини сірого кольору на крайовій поверхні столешні та на планці каркасної рамки підсохлій крові переважно у вигляді вертикально розташованих патьоків.

а

б

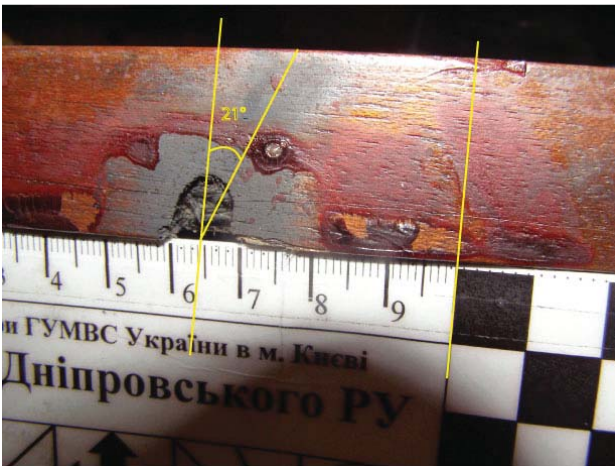
Мал. 9. Нашарування кіптяви на столешні та каркасній рамці стола

Дослідивши вказані фотознімки (мал. 9 а, б) встановлено, що вони є масштабними знімками, тому відповідно до зображеного на них масштабу, було проведено вимірювання лінійних розмірів нашарування сірого кольору. Нашарування на крайовій поверхні столешні має повздовжній розмір

близько 3 см, а за висота його складає близько 4 см, віддаленість краю ділянки нашарування від краю пошкодження краю столешні складає близько 1,4-2,5 см. Ширина видовженого елемента в ділянці більш інтенсивного забарвлення 1см, а його довжина близько 2,5 см, а ширина смугоподібної

ділянки з більшою інтенсивністю забарвлення 0,9 см. Віддаленість краю ділянки більш інтенсивного забарвлення нашарування в центральній частині видовженого елемента від краю пошкодження краю столешні складає близько 0,8 см.

Провівши умовну пряму, яка проходить по вертикальній лінії чорно-білих квадратів на масштабній лінійці, була викреслена вертикаль, оскільки нижній край столешні є цілком прямою лінією і до неї щільно приставлена стандартна масштабна лінійка. Паралельно встановленій вертикалі проведена паралельна лінія, що проходить через центр вогнепального пошкодження краю столешні і відповідно до точки перетину вказаної вертикальної прямої та краю масштабної лінійки був проведений промінь, який проходить через середину подовженого елемента нашарування кіптяви, що відходить від краю ділянки нашарування кіптяви у вигляді півкола на крайовій поверхні столешні журнального стола. Утворений кут між вертикальною прямою та створеним променем є кутом відхилення подовженого елемента нашарування кіптяви від вертикальної осі, який складає 21° вліво (мал. 10).

Мал. 10. Кут відхилення подовженого елемента нашарування кіптяви на крайовій поверхні столешні від вертикальної осі

Виходячи з вище наведеного та зважаючи на лінійні розміри та геометричну форму поверхні елементів столешні, а також враховуючи напрямок та кут під яким поширюються вогнепальні пошкодження краю столешні та каналу пошкодження, що проходить в товщі планки каркасної рамки ($40-43^\circ$ до площини), а також результати контактної-дифузійного методу, слід вважати, що вище описана ділянка нашарування є ділянкою нашарування кіптяви пострілу (*суміш сажі та металів пострілу - сурма, свинець, мідь та залізо*), яка розповсюджувалася у напрямку зверху – до низу, з переду - назад та зліва - направо.

Таким чином, враховуючи наявність кіптяви на наданому на експертизу журнальному столі, яка вбачається на фотознімках до протоколу огляду місця події та факт її виявлення контактним-дифузійним методом, слід вважати, що постріл в журнальний стіл

був проведений з близької дистанції.

Встановлення відстані пострілу в наданий на експертизу журнальний стіл.

В матеріалах справи також містяться фотозображення (мал. 11), де вбачається взаємне розташування та положення наданого на експертизу журнального стола, який протилежним, від пошкодженого, краєм столешні спертий на передній правий кут сидіння крісла. Зазначений журнальний стіл за даними матеріалів справи розташовувався над головою трупа, тобто виходячи з вогнепального характеру його пошкодження являвся перешкодою, що була розташована між дульним зрізом зброї та обличчям потерпілого.

Мал. 11. Взаємне розташування та положення наданого на експертизу журнального стола і крісла, а також обличчя потерпілого Л-ва В.Т.

Отже, виходячи з положення журнального стола на фотознімку, висоти розташування сидіння крісла та ширини столешні стола, була отримана висота розташування ушкодженого краю столешні - 69 см від рівня підлоги.

З метою встановлення відстані, з якої був проведений постріл, в наданий на експертизу журнальний столик (перешкода, що була розташована між дульним зрізом зброї та обличчям потерпілого), було проведено серію експериментальних пострілів наданим на експертизу револьверами серії ИГ № 329 (*револьвер з пристроєм для зниження рівня звуку*) та серії ЯЗ № 612 з застосуванням також наданих на експертизу патронів до нього.

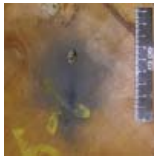
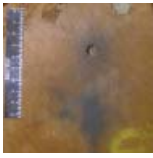
Враховуючи наявність, зовнішній вигляд та лінійні розміри ділянки розподілу кіптяви, а також розташування перешкоди та напрямку дії вогнепального снаряду, який проходив через перешкоду (*постріл під кутом, який відповідає напрямку дії вогнепального снаряду*), вище зазначена серія пострілів проводилася за вказаними умовами починаючи з відстані нещільного притулу та з відстаней в 1 см, 3 см та 5 см. Результатами проведеного експериментального дослідження встановлено,

що нашарування кіптяви на поверхні перешкоди мають вигляд, наведений у табл. 1. Також встановлено, що при пострілах з револьверу ИГ № 329 нашарування кіптяви мають темно-сірий колір та нерівномірний вигляд. Визначалось дві зони нашарування кіптяви: перша зона - розташовувалась навколо пошкодження деревини у вигляді неправильного кола, розмір якого збільшувався зі зростанням відстані пострілу; друга зона – поширювалась в сторону тупого кута (близько 137-

140°) та мала вигляд «димчастого забруднення». При пострілі з відстані нещільного притулу зовнішній розмір кола кіптяви складав 2,5 см; з відстані 1 см - 2,0 см, з відстані 3 см - 2,0 см а з відстані 5 см - 2,0 см. Друга зона кіптяви - «димчастого забруднення» поширювалась на відстань 4-4,5 см при пострілі з відстані нещільного притулу, на відстань 3,0 см при пострілі з відстані 1 см, на відстань 2,0 см при пострілі з відстані 3 см, а з відстані 5 см зона «димчастого забруднення» не визначалася.

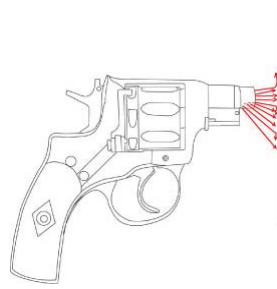
Таблиця 1

Особливості нашарування кіптяви на поверхні перешкоди при заподіянні пострілів із револьверів серії ИГ № 329 та ЯЗ № 612

Зброя \ Відстань пострілу	Нещільний притул	1см	3см	5см
<p>Револьвер серії ИГ № 329</p> 				
<p>Револьвер серії ЯЗ № 612</p> 				

При пострілах з револьверу ЯЗ №612 нашарування кіптяви також мали темно-сірий колір та нерівномірний вигляд. Визначалось дві ділянки нашарування кіптяви: перша зона - навколо пошкодження деревини у вигляді неправильного кола, розмір якого зменшувався із зростанням відстані пострілу; друга зона – поширювалась в сторону гострого кута (близько 40-43°, який був встановлений при проведенні балістичної експертизи) та мала вигляд подовженого елемента, який відходить вниз по відношенню до зброї, прицільний пристрій якої звернений вверх (нормальне положення зброї). При пострілі з відстані нещільного притулу нашарування кіптяви пострілу мало вигляд неправильного овалу розміром 3,2 x 1,3 см, на тлі якого вбачався більш інтенсивний елемент видовженої форми, довжиною 1 см, а також руйнування поверхні деревини. При пострілі з відстані 1 см – нашарування кіптяви мало вигляд кола діаметром 3,5 см, від якого відходить елемент видовженої форми, розміром 2 x 1,5 см з більш інтенсивним забарвленням в центральній

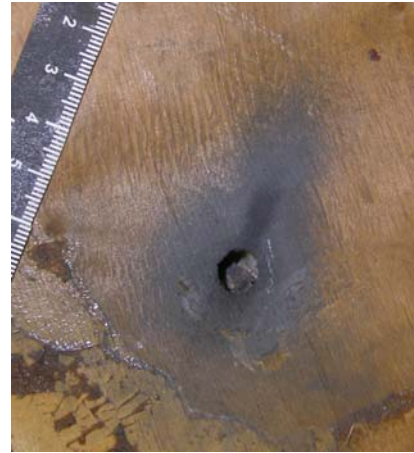
частині, розміром 1,5x0,7 см. При пострілі з відстані 3 см – нашарування кіптяви мало аналогічний вигляд, але форма наближалась до овальної розміром 7x6 см, зі зміщенням більшої площі в сторону гострого кута (кут 40-43°), від якого відходить елемент видовженої форми, розміром 5x1 см з більш інтенсивним забарвленням в центральній частині, розміром 2x1см. При пострілі з відстані 5 см – нашарування кіптяви мало вигляд майже двох окремих ділянок: округлої форми навколо пошкодження розміром 4x4 см, та овальної 6x5см. Довжинник овальної форми ділянки був звернений в сторону гострого кута (кут 40-43°). Виходячи з конструктивної особливості дульного зрізу револьверу ЯЗ № 612, якою є наявність фрезевого пропилю нижнього краю ствола зброї, встановлено, що видовжений елемент в ділянці нашарування кіптяви, утворюється в результаті прориву порохових газів та кіптяви через зазначений фрезевий пропилю. Схематичне зображення розповсюдження порохових газів до перешкоди та на ній при пострілі з револьверу ЯЗ № 612 показано на мал. № 12.

Мал. 12. Схематичне зображення розповсюдження порохових газів до перешкоди та на ній при пострілі з револьверу ЯЗ № 612.

а

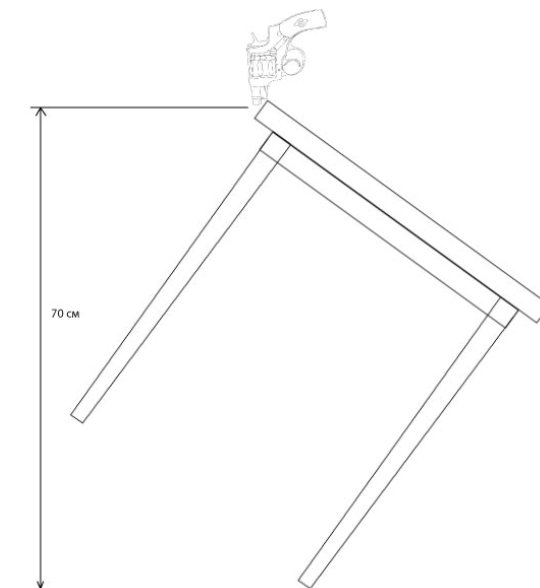
б

Мал.13. Нашарування кіптяви на журнальному столі (а) та нашарування кіптяви при пострілі з відстані 1 см (б) револьвером ЯЗ № 612

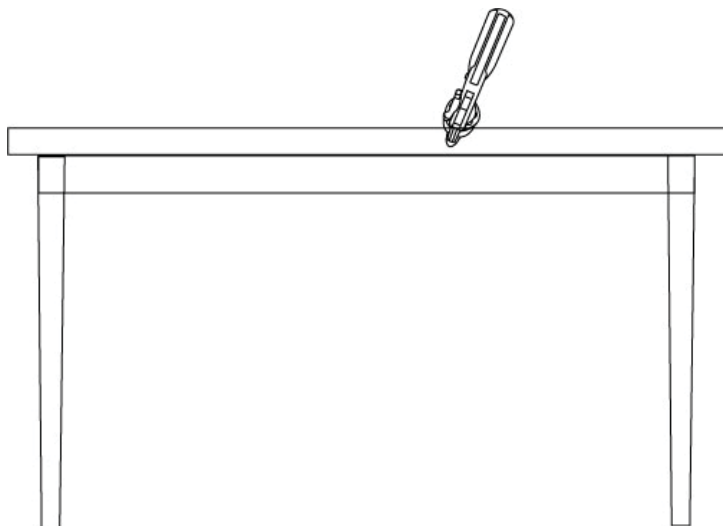
При порівнянні отриманих результатів експериментального дослідження з результатом вимірювання лінійних розмірів ділянки нашарування кіптяви на журнальному столі, встановлено, що найбільше співпадання лінійних розмірів та топографії ділянки нашарування кіптяви на журнальному столі (мал. 13 а) має місце з лінійними розмірами та топографією ділянки нашарування

кіптяви, що утворилася при експериментальному пострілі револьвером серії ЯЗ № 612 з відстані 1 см (мал. 13 б).

Схематичне зображення взаємного розташування зброї (револьвер ЯЗ № 612) відносно елементів журнального стола в момент пострілу, наслідком якого сталося вогнепальне поранення потерпілого показано на мал. 14 та 15.

Мал. 14. Схематичне зображення взаємного розташування зброї (револьвер ЯЗ № 612) відносно елементів журнального стола в момент пострілу, наслідком якого сталося вогнепальне поранення потерпілого (видя збоку).

Мал. 15. Схематичне зображення взаємного розташування зброї (револьвер ЯЗ № 612) відносно елементів журнального стола в момент пострілу, наслідком якого сталося вогнепальне поранення потерпілого (вигляд з боку поверхні, на якій розташовані пошкодження).

Враховуючи результати проведеного експериментально-порівняльного дослідження (серія експериментальних пострілів з наданих на експертизу револьвера серії ИГ № 329 та револьвера серії ЯЗ № 612), а також аналізу наданих фотознімків, слід вважати, що постріл в перешкоду (журнальний стіл), був проведений з револьвера серії ЯЗ № 612 з відстані близько 1 см від перешкоди до дульного зрізу зброї в положенні зброї, яке показано на мал. 15.

ВИСНОВКИ:

Таким чином, в результаті проведеного дослідження ми дійшли наступних підсумків:

1. На поверхні журнального стола мають місце два вогнепальних пошкодження: № 1 - на столешні – дотичне вогнепальне кульове пошкодження, яке виникло в результаті дії вогнепального снаряду (куль); № 2 - на каркасній рамці стола – наскрізне вогнепальне кульове пошкодження, яке виникло в результаті дії вогнепального снаряду (куль).

Виявлені пошкодження утворені при русі вогнепального снаряду (куль) у напрямку зверху – до низу, з переду - назад та дещо зліва - направо відносно площини, на якій знаходяться пошкодження. Виходячи з напрямку каналу, що розташовується між двома пошкодженнями, який утворився в результаті

влучання снаряду, можливим є визначення двох кутів: 1) кут між вертикальною віссю та напрямком руху снаряду становить близько 21°; 2) кут між площиною краю столешні та напрямком руху снаряду становить близько 40-43°.

В ділянці вогнепальних кульових пошкоджень журнального стола виявлені нашарування сполук сурми, свинцю, міді та заліза. Топографія їх розташування, характер, розміри та кількість можуть вказувати на те, що зазначені нашарування металів могли утворитися при пострілі з вогнепальної зброї, патроном який мав гільзу, виготовлену з сплаву, до складу якого входили сполуки міді, а снаряд патрона був виготовлений з металу, до складу якого входили сполуки свинцю.

2. Після проведення серії експериментальних пострілів з наданих на експертизу револьверів ИГ № 329 (револьвер з пристроєм для зниження рівня звуку) та ЯЗ № 612, встановлено, що постріл в перешкоду, якою слугував журнальний стіл, був проведений з відстані близько 1 см від перешкоди до дульного зрізу зброї револьвером ЯЗ № 612. При цьому, фрезевий пропи́л, що розташований на нижній поверхні ствола, був звернений до верху (до верхньої поверхні столешні журнального стола) та вліво відносно умовної вертикальної лінії під кутом близько 21°.